

**MAHMUDXO‘JA BEHBUDIYNING PUBLITSISTIK MAQOLALARI
TAHLILI**

<https://doi.org/10.5281/zenodo.12546741>

Xamidov Mirolimbek

FarDU, katta o‘qituvchi (PHD)

Odiljonova Robiyaxon

FarDU, 3-kurs talabasi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada Mahmudxo‘ja Behbudiyning publitsistik maqolalari badiiy tahlilga tortilgan hamda maqolalarda keltirilgan ijtimoiy muammolarga yechimlar berilgan. Bundan tashqari, Mahmudxo‘ja Behbudiyning qanchalik ma‘rifatparvar, jonkuyar jamoat arbobi ekanligi va so‘z qo‘llashdagi badiiy mahorati ochib berilgan.

Kalit so‘zlar

Mahmudxo‘ja Behbudi, ma‘rifatparvar, publisist, kemiruvchi illatlar, til o‘rganish, umuminsoniy tuyg‘ular, Vatan ravnaqi

ANNOTATION

In this article, journalistic articles of Mahmudhoja Behbudi are subjected to artistic analysis and solutions to social problems presented in the articles are given. In addition, Mahmudhoja Behbudi's enlightened, passionate public figure and artistic skills in using words are revealed.

Key words

Mahmudhoja Behbudi, enlightener, publicist, rodent vices, language learning, universal feelings, development of the Motherland.

Mahmudxo‘ja Behbudi - buyuk ma‘rifatparvar, yozuvchi, publisist, dramaturg va jamoat arbobi, jadidchilik harakatining yetakchilaridan biri. Ko‘plab gazeta, jurnallardagi maqolalari bilan taraqqiyparvar kishilar va ayniqsa, yoshlarning diqqat-e‘tiborini qozongan. Mahmudxo‘ja Behbudi publitsistik merosini birinchilardan bo‘lib o‘rgangan olim professor Begali Qosimovdir. Olimning “Izlay-izlay topganim” “Milliy uyg‘onish: ma‘rifat, jasorat, fidoyilik” kabi monografiyalarida, uning rahbarligida yozilgan oliy o‘quv yurtlari uchun “Milliy uyg‘onish davri o‘zbek adabiyoti” darsligida jadid publitsistikasi, jumladan, Mahmudxo‘ja Behbudiyning publitsistik maqolalarida

koʻtarilgan muammolar keng va atroflicha oʻrganilgan⁵. Umuman olganda mutaffakirning maqolalarida koʻtarilgan muammolar aynan oʻsha davr uchun emas, balki hozirgi davr uchun ham oʻziga xos ahamiyat kasb etib kelmoqda. Behbudiyning publisistikasidan oʻrin olgan bir qancha maqolalari aynan umuminsoniy tuygʻular hamda millat, milliylik kabi masalalariga aloqadordir. Masalan, uning "Bizni kemirguvchi illatlar", "Ikki emas, toʻrt til kerak", "Aamolimiz yoinki murodimiz", "Ehtiyoji millat" deb nomlangan maqolalarida aynan bir davr emas, balki davomli muammolar haqida yozilgan. Uning "Bizni kemirguvchi illatlar" deb nomlangan maqolasini hozirgi kunga talqin qiladigan boʻlsak, unda asosan hashamdor toʻy va aza haqida gap ketadi. Haqiqatdan ham hozirgi kunda toʻylar juda ham koʻp hashamdorlik asosida boʻlyapti, bu ortiqcha sarf-xarajatlar va isrofgarchiliklarga sabab boʻlmoqda. Hozirgi kunda boshqalardan koʻra yaxshiroq qilaman yoki ulardan nima kamim bor deb oʻzlariga aytilayotgan xitoblari tufayli koʻp insonlar ortiqcha xarajatlarga duch kelishyapti, yoinki necha yillab ter toʻkib toʻplagan pullarini orzu-xavaslariga uchun bir kunga sarflashmoqda. Aynan Behbudiy bu maqolasini "Bizni kemirguvchi illatlar" deb nomlagani ham bejizga emas. Haqiqatda oʻylab koʻrilsa, xuddi shu illatlarga ortiqcha eʼtibor berib, orzu-xavas ortidan chopib hech vaqosiz qolish, yoki birov qilganidan yaxshiroq qilish maqsadida bor budini oʻsha bir kuni uchun sarflash, qoʻshirnoq ichida "bizni kemirguvchi illatlar" sanaladi. Behbudiyning bu nomni tanlashidan ham aynan uning mahorati benihoya yuksak ekanligini koʻrishimiz mumkin. Yaʼni shu illatlarga haddan ortiq berilish insonlarni tubanlashtiradi hamda millatni asta-sekin yemirilishiga olib keladi. Shu sababli ham bir kunlik toʻy-tomosha boʻladimi, yoki boshqa birorta hashamdor qilingan bayrammi, hammasi ixcham tarzda oʻtkazilishi kerak. Aynan maqolada koʻzlangan maqsad ham aynan shudir. Behbudiy oʻz davrida yozib qoldirgan maqolasi hozirgi kundagi dolzarb muammolardan biri sifatida koʻrishimiz mumkin. Koʻrib turganimizdek, xuddi shu maqola hozirgi kun bilan hamnafas tarzda yozilgan va hozirgacha yechimi topilmagan muammolarni qamrab olgan hamdir.

Behbudiyning "Ikki emas, toʻrt til lozim" maqolasida ham ahamiyatga molik boʻlgan oʻrinlar haqida toʻxtalib oʻtmoqchimiz. Bu maqolaning gʻoyasi ham aynan hozirgi davrga xos va mosdir. Yaʼni bu maqolada koʻzlangan asosiy maqsad bu til oʻrganish masalasidir. Hozirgi kunda ham yoshlarni til oʻrganishi va zamonaviy kasblarni egallashi borasida bir qancha ishlar amalga oshirilmoqda. Til oʻrganish insonlarni zamon bilan birga rivojlanishi yoki chet davlatlariga chiqib, u yerda malakasini oshirishi va oʻz yurtiga qaytib, chet elda oʻrganan

⁵ Mahmudxoʻja Behbudiy publisistikasida Millat va milliyat masalalarining yoritilishi. Bitiruv malakaviy ishi.

narsalarini o'z yurtida tadbiiq etib, davlatni yuksalishiga o'z hissasini qo'shishiga sabab bo'luvchi bir jarayondir. Aynan maqolada ham til o'rganish ushbu jarayonlarga bog'liq ekanligi yoritilgan.

Hozirgi kunda hukumatimiz tomonidan yoshlarimizni til o'rganishlari uchun juda ko'p imkoniyatlar yaratib berilmoqda, bundan oqilona foydalanib davlatimizni yuksaltirish biz yosh avlodlarning burchimizdir. Maqolada o'sha davrga mos tarzda arab, turk, fors hamda rus tillari haqida so'z yuritiladi. Turk tilini turkiy xalq bo'lganliklari uchun, fors tilini nazm va nasrni o'rganmoq uchun, arab tilini shar'iy va diniy bilimlar o'rganishlari uchun, rus tilini rus donishmandlarining asarlarini o'qish uchun bilishlari kerakligi aytilgan. Shu holatni hozirgi kunga bog'laydigan bo'lsak, rus, ingliz, arab hamda o'zimizning milliy tilimizni bilishimiz kerakligi bugunning dolzarb masalalaridan bo'lib qolmoqda. Chunki ingliz tili hozirgi kunda xalqaro tillardan biri hisoblanib, ko'p davlatlar uchun davlat tili hisoblanadi. Chet elga chiqqanda, yoki sayyohlar va hamkorlar bilan uchrashganda sozlashish uchun, foydalanish uchun, arab tili asosan dinimiz va muqaddas kitobimizni o'qish, rus tili esa hamkorlikda va zamonaviy texnologiyalardan to'g'ri foydalanish uchun ahamiyatlidir.

Shu o'rinda milliy tilimizga to'xtaladigan bo'lsak, har bir inson o'zining millatiga tegishli bo'lgan davlat tilini chuqur o'rganmogi va uni yuksalishiga, rivojlanishiga o'z hissasini qo'shishi lozim. Ko'rib turganimizdek, Behbudiyning barcha maqolalarining asosiy g'oyasi millatni rivojlanishi uchun zarur bo'lgan til va jamiyatni kemirguvchi illatlardan tozalash kabilarni o'z ichiga oladi.

Xulosa sifatida shuni aytishimiz mumkinki, bizni kemirguvchi illatlar hisoblangan to'y va xashamlarni ixchamlashtirish, shu sababli millatni yemirilishini oldini olish mumkin. Yana o'zimizga kerakli bo'lgan tillarni o'rganib, chet davlatlarda malakalarimizni oshirib, zamonaviy bilimlarga ega bo'lgan holda davlatimizni yuksaltirish va rivojlangan davlatlar qatoridan joy olishiga o'z hissamizni qo'shishimiz zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. "Mahmudxoja Behbudiy publitsistikasida Millat va milliyat masalalarining yoritilishi". Bitiruv malakaviy ishi-2019
2. Begali Qosimov. "Milliy uyg'onish: ma'rifat, jasorat, fidoiylik" o'quv qo'llanma-Toshkent: Ma'naviyat, 2002
3. Mahmudxo'ja Behbudiy. Tanlangan asarlar. 3-nashri Toshkent: Ma'naviyat", 2006 yil